

ORTA ASYA TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE KÜLTÜR MÜNASEBETLERİMİZ VE BU KONUYA BAKIŞ AÇIMIZ

Yavuz Bülent BAKİLER

ziz Misafirler,

Şiirlerini derin bir hayranlıkla okuduğum Yahya Kemal Beyatlı'nın bir iddiası var: "*Bizim, 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'nden sonra, Anadolu'da yeni bir millet haline geldiğimizi veya ortaya çıktığımızı*" söylüyor. Yahya Kemal Bey, bu kanaate eğer yanılmıyorsam, Fransa'da bulunduğu yıllarda tarih hocası Albert Sorel'i dinledikten sonra varmıştır. Çünkü Albert Sorel de, Fransa Milleti için, aşağı-yukarı aynı şeyleri söylüyor: "*Fransa toprağı, bin yıl içinde Fransız Milletini yaratmıştır?*" diyor.

Burada, Yahya Kemal Beyle aynı kanaatte olmadığımı bilhassa açıklamak istiyorum. Çünkü biz, Anadolu'ya gelmeden önce de bir büyük millet idik. Hem de büyük devletler, büyük imparatorluklar kuran, büyük bir medeniyet meydana getiren bir millet idik. Her millet, bir kültür dünyasıdır. Bütün medeniyetler de kültürlerden doğmuşlardır. Yani biz, Anadolu'ya gelmeden önce de zengin bir kültüre sahiptik. Anadolu'ya geldiğimiz zaman o kültürü de tabii olarak beraberimizde getirdik.

Sovyet İmparatorluğunun yıkılmasından sonra, Yahya Kemal Bey'in ifadesiyle "*mahzun sınırlarımızın dışında kalan*" o kültür dünyamızla yeniden karşılaşıyoruz şimdi.

Bugün, asgari ölçüler içerisinde nüfusumuzun üçte ikisi millî sınırlarımızın dışında yaşıyor. Nüfusumuzun üçte ikisi uzun yıllar esaret altında kaldı. Dünyada bizim durumumuzda olan bir başka millet daha yok. Yani bizden başka, hem nüfusunun üçte ikisi esir yaşayan, hem de esir soydaşlarına bizim kadar ilgisiz kalan bir başka millet daha yok.

En az yüz yıldan beri, Orta Asya Türklüğü bizden koparılmak istendi. Hem Rus çarları, hem de Komünist idareciler Orta Asya ve Azerbaycan Türklüğünü, kültür kökümüzden koparmak için çok şiddetli tedbirlerle başvurdu. Harf inkılabı gibi, din düşmanlığı, dinsizlik gibi çok köklü değişikliklere başvuruldu.

Aynı süre içerisinde, biz de kapılarımızı, fikir ve gönül dünyamızı, Orta Asya Türklüğüne karşı maalesef sıkı sıkı kapadık.

Şimdi tamamen bizim irademizin dışında, Sovyet İmparatorluğu yıkıldı. Demir perdeler ortadan kalktı, kapılar açıldı. Kendimizi birdenbire büyük bir Türk Dünyası karşısında bulduk ve şaşırдық. Ne yapacağımızı, doğrusu bilemiyoruz. Çünkü bu konuda, elimizde yetişmiş kadrolarımız yoktur. Yoktur, çünkü aziz Devletimiz 70 yıl Dış Türklere karşı kayıtsız kaldı. O kadar kayıtsız kaldı ki, onlarla bir gönül birliği içinde olanları, onlar hakkında eser verenleri, şiir yazarları, toplantı tertib edenleri bazan "*ırkçı-Turancı*" diye fişledi bazan da "*vatan haini*" suçlamalarıyla sıkıyönetim mahkemelerine sevk etti. Vatanın idealist, tertemiz evlatlarına, bugünü gören evlatlarına akla, hayale gelmez işkenceler yapıldı. Belki yüzlerce cereyan eden o hazin, o talihsiz hadiselerin çoğunu mahkeme zabıtlarıyla okudum; bir kısmını da "*vatan haini*" diye suçlanan, tabutluklara tıkan ve esasında büyük vatansever olan kimselerden bizzat dinledim.

Evet aziz misafirler, şimdi biz, gerçekten bir şaşkınlık içindeyiz. Gazeteler uzun uzun yazdılar: İngiltere, Amerika, Fransa, Almanya... Orta Asya Türk Cumhuriyetleri konusunda mütehassis elemanlar yetiştirdiler. O bölgenin bütün özelliklerini bilen pekçok eleman yetiştirdiler. Bizim maalesef böyle yetişmiş elemanlarımız yoktur. Peki şimdi biz, Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle siyasi, iktisadi ve kültür münasebetlerimizi hangi kadrolarla yürüteceğiz? Konuyu bilmeyen, Orta Asya Türklüğü'ne gönülden bakmayan bürokratlarla, herhangi bir noktaya varmamız mümkün olabilir mi?

Şahsen ben kırk yıldan beri bu büyük davanın içinde bulunuyorum. Dış Türkler için yazılmış şiirlerim, makalelerim, kitaplarım var. Bu konuda yaptığım konuşmaların sayısını hatırlamıyorum. Bunu, şunun için arz ediyorum: Aşağı-yukarı Türkiye'de kimlerin Dış Türklerle ilgilendiğini biliyorum. Ama şahsen ben Türk Cumhuriyetlerine tayin edilen büyükelçilerden hiçbirini tanımıyorum. Avrupa ülkelerinde büyükelçilik yapmak başka, Türk Cumhuriyetlerinde ve İslâm ülkelerinde eşçilik yapmak başkadır. Bugüne kadar Dış Türkler konusunda hiçbir inceleme yapmayan ve yüreğinde hiçbir acı duymayan... bürokratlarımızın, bu yeni gelişmeler içinde başarılı olmalarını dilerim.

Aziz Misafirler,

Milletimizin önüne yüzlerce yıldan beri, ilk defa böylesine büyük bir fırsat, bir imkân çıkıyor.

Türkiye'nin kalkınması, çağdaş medeniyet seviyesine yükselmesi çok güçlü bir devlet olması... bana göre Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle ve Azerbaycan'la çok sıkı siyaset, iktisat ve kültür münasebetleri gerçekleştirilmesine bağlıdır. Eğer biz, Anadolu'da hür ve müstakıl yaşamak istiyorsak, bunu başarmak mecburiyetindeyiz.

İktisat, maddî refah, milletlerin hayatında elbette çok önemli! Ama milletlerin hayatında iktisat kadar kültür de çok önemlidir. Hatta diyebilirim ki, kültür, iktisattan daha önemlidir. Siz, bir milleti, her yıl % 7, hatta % 77 nisbetinde kalkındırabilirsiniz. Kişi başına düşen millî geliri; meselâ 3.000 dolardan 30.000 dolara çıkarabilirsiniz. Ama bu iktisadî gelişme yanında o milletin kültür değerlerini, manevî hayatını canlı ve kuvvetli tutamazsanız vatanın birliğini, dirliğini, bütünlüğünü koruyamazsınız. Devletin belirli bir zaman sonra çöküşünü önleyemezsiniz.

Evet lütfen dikkat buyurunuz, iktisadî bakımdan çok gelişmiş bazı ülkelerde çok sık görülen cinayetler, intiharlar, soygunlar, tezavüzlere, hırsızlıklar, öldürücü hastalıklar, uyuşturucu illetleri, gayri meşru ilişkiler, nesebi belirsiz çocuklar... hep kültür değerlerinin zayıflamasından doğmaktadır. Şimdi ben burada bir önemli hususa daha dikkatinizi çekmek istiyorum aziz misafirler. *Siyasî istiklallerini kaybeden bazı milletler, kültürlerini kaybetmedikleri takdirde, belirli bir zaman sonra yeniden derlenip toparlanmışlar, siyasî istiklallerine yeniden kavuşabilmişlerdir.* Misal mi istiyorsunuz? İşte İsrail. Dünyanın çeşitli ülkelerine dağılan, siyasî itiklallerini kaybeden Yahudiler, kendi kültür değerlerine sınıksız bağlı kaldıkları için bin yıl sonra, Orta Doğu'da yeniden bir devlet haline gelebilmişlerdir. Bin yıl sonra, İsrail devletini yeniden kuran Yahudi kültürüdür.

Beri yanda siyasî istiklalleriyle birlikte kendi kültürlerini de kaybeden milletlerin bir daha derlenip toparlandıklarını hiçbir tarih kitabı yazmıyor!

Anadolu'da, bizden evvel yaşayan Hititler, Urartular, Elamlar, Akatlar, şunlar bunlar buharlaşıp uçtular mı? Bunlardan bir kısmının savaşlarda öldüğü, bir kısmının başka ülkelere göç ettiği bir kısmının da yeni kültürler içinde yok olup gittikleri doğrudur. Fakat bugün Dünyanın hiçbir yerinde bir avuç Hitit, bir avuç Urartu, bir avuç Akat... olsun yoktur. Neden? Çünkü o milletlerin şu veya bu şekilde kültürleri yok olup gitmişler de ondan. Kültürleri yok olunca milletler de ortadan kalkmışlardır.

Aziz Misafirler! Bütün bunları kültürün müthiş kuvvetini ve önemini ortaya koymak için özet olarak anlatıyorum.

Sovyetlerde yaşayan Türk toplulukları da, komünizmin bütün barbarlığına, bütün baskılarına ve kanlı siyasetine rağmen yok olup gitmemişlerdir. Neden? Çünkü belirli ölçüler içerisinde kendi kültür değerlerine bağlı kalmışlardır.

Evet! Kültür, milletlerin hayatında çok önemli. Büyük devletler, kültürün, millet hayatında bir şahdamar gücünde olduğunu hep göz önünde tutmuşlardır. Bu bakımdan XX.yüzyıl, aynı zamanda kültür savaşlarının yapıldığı bir devirdir. Büyük devletler, kendi kültürlerini başka ülkelere de yaymak ve yaşatmak için büyük masraflara katlanmışlar, akıl almaz gayretler içine girmişlerdir. Dünyadaki bu büyük kültür savaşına rağmen, bizim bir kısım aydınlarımızın, kültürün millet hayatındaki gücünden ve öneminden haberdar olduklarını söyleyemem. İşin daha hazin tarafı, şu XX.yüzyılda bile, kültürü hâlâ "okumak-yazmak" veya "yüksek tahsil diploması almak" şeklinde anlayan insanlarımız maalesef çoğunluktadır. Bilgi elbette çok önemlidir. Ama çıplak bilgi kültür değildir. Yani kırk fakülte bitiren bir Türk, bizim dilimizi, dinimizi, tarihimizi, gelenek ve göreneklerimizi güzel sanatlarımızı... yani bizim kültürümüzü yeteri kadar bilmiyorsa ve sevmiyorsa; o kimseye bizim kültürümüzün adamı diye bakamayız.

Kum-çakıl ve su karışımında çimentonun birleştirici gücü ne ise; milletlerin hayatında da kültürün yapıcı gücü odur.

İşte kültürün bu gücünü, Rusya'nın komünist idarecileri çok iyi görmüşler ve anlamışlardır. Bu bakımdan da Sovyetlerde, komünizmi hem bir Rus milliyetçiliği olarak yaymaya ve yaşatmaya çalışmışlardır; hem de oradaki soydaşlarımıza Rus milletinin kültür değerlerini yavaş yavaş aşlamaya çalışmışlardır.

Ruslar bu konuda iki önemli yol takib etmişlerdir:

1. Önce Sovyetlerde yaşayan Türk topluluklarıyla bizim aramızda büyük farklılıklar, uçurumlar meydana getirmeye çalışmışlardır. Bunun için harf inkılabı yapmışlardır.

1926 yılına kadar bütün Türk Dünyasının bir tek alfabesi vardı: Bütün Dünya Türkleri. Arap veya Osmanlı alfabesiyle okuyup yazıyordu.

Ruslar, bu alfabe birliğini, dolayısıyla kültür bağı ve bilgi alışverişini kesmek için 1926 yılında Türk Topuluklarına Lâtin Alfabesini getirdiler. Gerekçe olarak ta Lâtin Alfabesinin Arap Alfabesinden daha kolay olduğunu, insanların okumayı-yazmayı büyük bir kolaylıkla öğreneceklerini iddia ettiler. Ruslar gerçekten bu niyetle mi Türk Topuluklarına Lâtin Alfabesini getirdiler? Hayır! Gerçek sebep katıyken bu değildir. Çünkü Ruslar kendi alfabelerini değiştirmediler. Arap Alfabesinden daha zor olan Gürcü Alfabesine, Ermeni Alfabesine, Yahudi Alfabesine katıyken dokunmadılar. Sadece Türk topluluklarının alfabelerini değiştirdiler. Niyetleri, Asya Türklüğüyle Anadolu Türklüğü arasındaki kültür birliğini koparmaktı. Nitekim biz de Sovyetlerden iki yıl sonra harf inkılabı yaparak Lâtin Alfabesini aldık.

Yazı dillerimiz yâni alfabelerimiz tekrar aynı oldu. Ama Ruslar, buna fırsat vermediler. 1940 lı yıllarda Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin alfabelerini ikinci defa değiştirdiler ve onlara Kiril Alfabesini kabul ettirdiler. Üstelik her Cumhuriyetin Alfabelerine farklılıklar getirerek onları da kendi aralarında birbirlerinden koparmaya çalıştılar.

Bugün yeryüzünde 28 Alfabeyle okuyup yazan tek millet maalesef biziz. Her milletin bir alfabesi var. Bizim ise 28 Alfabemiz var. Bu uygulama, kültür dünyamıza bir atom bombasının düştüğüne işarettir.

Ruslar, bu alfabe değişikliğinden sonra Türk topluluklarının ilim-fikir ve sanat adamlarını serbest bırakıyorlar mıdır? Hayır! Hayır! Hayır!

Size burada şu kadarını arz edeyim ki, Sovyetlerde Türk dili, Türk Tarihi, Türk Coğrafyası, Türk Edebiyatı... üzerinde çalışan ilim ve fikir adamlarını, Ruslar hep "pan Türkist!" olarak "ırkçı-Turancı!" "Faşist!" "Gerici!" olarak suçlamış ve susturmuşlardır.

Meselâ Sovyetlerde **Dede Korkut Destanları** üzerinde çalışan Türk ilim adamlarını Ruslar, zindanlara atmış, onlara yirmibeşer yıl ağır hapis cezaları vermiş, bütün kitaplarını yakmış, bütün ilmi sıfatlarını üzerinden almışlardır. Faciayı görüyor musunuz? Ruslar, **Dede Korkut Destanlarının** Türkler arasında bir milli şuur meydana getireceğinden, Türk kültürünü canlı tutacağından korktukları için böyle bir yola baş vurmuşlardır.

Alfabe değişikliğiyle birlikte Komünist idareciler Rusya'da tam 70 yıl müşhiş bir din düşmanlığı da başlatmışlardır. Ruslar, dinin, İslamiyetin, bizim kültürümüzdeki büyük gücünü bildikleri için, din düşmanlığını devletin resmî politikası haline getirmişlerdir. Okullara dinsizlik, Allahsızlık dersleri koymuşlardır. Dinin aleyhinde yazmayı-konuşmayı serbest bırakmışlar, teşvik etmişler, dinin lehinde konuşmayı şiddetle yasaklamışlardır. Orta Asya'da bir yılda beş bin camimizi birden yıkıp ortadan kaldırmışlardır. Sünnet olmayı yasaklamışlardır. Oruç tutmayı, kurban kesmeyi, cenazeleri dini merasimle kaldırmayı şiddetle yasaklamışlardır.

2. Rusların, Orta Asya Türk topluluklarını Türk kültüründen koparmak için takib ettikleri ikinci yol, Rus dilini yüzdüyük ortak bir dil haline getirmek, Rus dilini resmi bir dil yanında, sanat ve edebiyat dili halinde yaşatmak olmuştur. Rusça bilmeyenleri devlet hizmetine almamaları veya Rusça bilen kimselere daha çok ücret ve maaş ödemeleri sebepsiz değildir.

Bu iki politikaya bir üçüncüsünü daha ilâve etmek durumundayız:

Ruslar, Sovyetlerde ki Türk topluluklarının tarih şuurlarını yok etmek için, Lenin'in de direktifiyle çok sinsi bir yol takib etmişlerdir.

Türklerin, mahalli olma özelliklerini Ruslar teşvik etmiş, milli bütünlüklerin, bilhassa "Türklük şuurunu"nun şiddetle karşısına çıkmışlardır.

Ruslar, Orta Asya'dan Türk ismini adeta silmişlerdir. Ve eğitim politikalarında tam 70 yıl: "Kırgız'ı, Kazak'ı, Özbek'i, Türkmen'i, Azeri'yi, Karakalpak'ı, Uygur'u, Tatar'ı..." sanki ayrı ayrı milletlerdenmiş gibi göstermişlerdir. Böylece bir millet ve bir dil yerine, ortaya birçok millet, birçok dil çıkarmışlardır. Böylece Lenin'in: "Böl-parçala-hükmet!" emrini yerine getirmişlerdir.

Bu politikanın maalesef tuttuğunu söylemeliyim. Çünkü şimdi Orta Asya'da: Bir Kırgız "Ben Kırgız'ım, Türk değilim!" diye ağzını açmaktadır. Bir Kazak "Ben Kazak'ım. Kazakça konuşuyorum. Türk de ne demek?" diye göğsüne vurmakta, bir Özbek, bir Türkmen bir Uygur... kendisini Türkten başka gibi görmekte ve göstermektedirler.

Burada, kat'iyken bir genelleme yapmıyorum. Yani bütün Kırgızlar, bütün Kazaklar, bütün Özbekler, Türkmenler, Azeriler... böyle düşünüyorlar demek istemiyorum. Bu Türk Cumhuriyetlerinde Türklük şuurunu çok kuvvetli kimseler elbette çok var. Bilhassa Azerbaycan'daki milli şuur ve milli kültürü burada ifade etmeye kalksam saatlerce anlatmak mecburiyetinde kalırım.

Maksadım kat'iyken topyekun red değildir. Şunu arz etmek istiyorum. Orta Asya'daki soydaşlarımızın bir kısmı üzerinde Komünist idarenin 70 yıllık Devlet politikasının bir takım etkileri elbette vardır. Biz, kültür

münasebetlerinde bu hususu dikkate almaya, Türk Cumhuriyetlerinde şahit olacağımız bazı yanlışlıklara şimdiden hazır olmalıyız.

Bakınız şimdi: Türk Cumhuriyetlerinde konuştuğum bazı ilim ve fikir adamları da bana Türkiye'den, bizden dert yanmışlardır. Bana demişlerdir ki "... Biz buralarda Rus hakimiyeti altındayız. Ruslar, Türk kültürüyle ve sizinle ilgilenmemizi "pantürkizm" veya "ırkçılık-Turancılık" olarak suçluyorlar. Peki Türkiye'deki "Irkçılık-Turancılık" suçlamalarını kim yapıyor veya yaptırıyor? Biz görüyoruz ki sizin münevverlerinizin bizden haberleri yoktur. Bizimle ilgilenen kimseler de Türkiye'de baskı altındadırlar. Bu neden böyle?"

Bu sorulara cevap vermek kolay değildir aziz misafirler. Mesela siz biliyor musunuz ki, biz en büyük vatan şairlerimizden birisini, Orhan Şaik Gökyay'ı,

"Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıra dağlar gibi duranlarındır
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir"

diyen Orhan Şaik Gökyay'ı 1944 yılında "vatan haini" suçlamasıyla sıkıyönetim mahkemelerine çıkardık ve onu bir yıl zindanlarda yatırdık. Suçu neydi Orhan Şaik'in? Türkiye dışındaki Türkleri sevmek, bu konuda makaleler yazan, dergiler çıkaran Nihal Atsız'a 3-5 mektup yazmaktı!

Siz biliyor musunuz ki biz 1944 yılında, Dünya çapında bir ilim adamımız olan Prof.Dr.Zeki Velidi Togan'ı İstanbul 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde 10 yıl ağır hapse mahkum ettik. Prof.Zeki Velidi Togan'ın suçu neydi biliyor musunuz? Zeki Velidi 2. Dünya savaşında Almanların galib geleceğini inanıyordu. Diyordu ki "Almanların Ruslardan alacakları esirler arasında mutlaka Türk asıllı askerler de olacaktır. O esirlere kötü muamele yapılmasını önlemek ve onları kurtarmak için şimdiden tedbir almalıyız. Bir dernek kurup sesimizi duyurmalıyız."

Zeki Velidi zamanın İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'a çıktı. Durumu ona anlattı. Ankara'da Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'la görüşmek istedi. Kırk kapıya baş vurdu. Sonunda Prof. Zeki Velidi'yi "Sen Türkiye'de hükümeti devirmek mi istiyorsun?" diye tutuklayarak on yıl hapse mahkum ettiler.

Bu olayın dehşetini anlatacak bir dil, bir kalem yoktur! Türkiye'de, Dış Türklerle ilgilenmenin yasaklanması, cezalandırılması 1944'lü yıllara değil, Cumhuriyetimizin ilk yıllarına dayanıyor. Şimdi aklıma gelen çok önemli bir hadiseyi bilgilerinize arz etmek istiyorum:

Cumhuriyetimizin ilk yıllarında, Sovyetlerin Türkiye'ye büyükelçi olarak gönderdikleri **SURİŞ YOLDAŞ, TÜRK OCAKLARI**'nın çalışmasını bizim Hükümetimize şikâyet etti. Dediki- "Bu sizin Türk Ocakları Orta Asya Türkleri üzerine konferanslar hazırlıyor. **Türk Yurdu Dergisi**'nde makaleler, incelemeler yayımlıyor. Bu, bizim iç işlerimize karışmak demektir. Bu çalışmalardan biz rahatsızlık duyuyoruz. Türk Ocaklarını bu faaliyetlerden men ediniz!" O yıllarda bizim, Sovyetler Birliğinden sekiz milyon lira kredi almamız için çalışmalar yapıyordu. Rusları gücendirmemek ve sekiz milyonluk krediyi kaçırmamak için zamanın hükümeti **TÜRK OCAKLARI**'nı kapatmak mecburiyetinde kaldı.

Şimdi diyeceksiniz ki, bunlar 1928'lerin, 1944 lerin hadiseleri. Hayır! O yıllarda atılan adımlar günümüze kadar devam etti. Şimdi lütfen açıp okuyun 12 Eylül 1980 Harekâtından sonraki Mamak sıkıyönetim duruşma zabıtlarını. Orada bir ETKO. dâvasına şahit olacaksınız. ETKO. Yani: Esir Türkleri Kurtarma Ordusu! Aziz devletimiz, belki de gülünüp geçilecek veya enselerinin köküne bir tokat vurulup bırakılacak birtakım saf, cahil, tecrübesiz ama mutlaka vatanperver birtakım delikanlıları, parasız, pulsuz, tanksız, topsuz, tüfeksiz bir takım çocukları, Esir Türkleri sözüm ona kurtarmak isteyen bir takım delikanlıları toparlayıp zindanlara tıkmış, nice ocakların, nice hayatların yıkılmasına, yanmasına sebebiyet vermiştir. ETKO dâvası Moskova'da görülebilirdi, Sofya'da, Atina'da Bağdat'ta görülebilirdi. Çünkü oralarda esir Türkleri düşünmek bile suçtur. Ama ETKO dâvasının Ankara'da görülmesi, bütün Türk Dünyası ve bütün Türk Tarihi için çok büyük bir gaflet ve cehalet örneğidir.

Şunu özetlemeye çalışıyorum: Gerçekleri bilmeden hiçbir noktaya varamayız. Çok acı dahi olsa gerçekleri bilmeli, bundan sonraki hareketlerimizi ona göre düzenlemeliyiz.

Bu cümleden olmak üzere diyorum ki: Hem bütün Orta Asya Cumhuriyetlerinde hem de Türkiye'de esir Türkler konusu adeta 70 yıl 70 kilitli kapı arkasına hapsedilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de bir takım Rus yeniçerileri, Dış Türkler üzerinde konuşmak isteyenleri 70 yıl "ırkçılar-Turancılar-Kafatasçılar!..." diye sindirmek ve susturmak istediler. Bir takım zavallı insanlar da 70 yıl ağızlarını:- "Türkiye dışındaki Türkler, Türklüklerini kaybetmişlerdir!" diye açtılar.

Sovyetlerde ise Komünist idareciler, Türk-İslâm kültür dünyasıyla uğraşanları zindanlara attılar, kurşuna dizdiler, Sibiryaya sürdüler. Şimdi her iki tarafta da büyük değişmeler var. Türkiye'de dün bize yasaklanan konuları, bugün Başbakanlarımız, Cumhurbaşkanlarımız bile meydanlarda dile getiriyorlar. Türkiye'de ve Orta Asya'da yeniden kültür mirasımızı canlandırmak Türkiye-Azerbaycan ve Orta Asya arasında yeniden kültür köprüleri kurmak mecburiyetindeyiz. Hatta buna mecbur değil mahkûmuz.

Bu kültür köprüleri, önce bizi dünya siyasetinde daha güçlü hâle getirecektir. Sonra bu kültür birliği, hayal edemeyeceğimiz kadar büyük iktisadî gelişmelerin doğmasına yol açacaktır. Ve sonra bu kültür beraberliği, bizi millet olarak daha güçlü, daha huzurlu, daha birlik ve beraberlik içinde tutacaktır. Çünkü daha önce de arz ettiğim gibi Millet: Kültür birliğidir. Kültür milletlerin varlık sebebidir. Yaşama gücüdür.

Peki Azerbaycanla ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle bir asra varan kültür kopukluğunu giderebilmek için neler yapmalıyız? Bunları burada başlıklar halinde vermek istiyorum. Hemen söylemeliyim ki her konu ayrı bir konferans konusudur. Mesela birtek ortak alfabe konusu bile, ta *Mirza Fetalı AHUNDOF*'un çalışmalarından başlayarak, mübalağasız birkaç saat içinde anlatılacak çok önemli bir kültür dâvasıdır. Ben burada ortaya bir ölçü, bir yol koymak istiyorum.

Buna göre bakılmalıdır; Ruslar Orta Asya'daki soydaşlarımız üzerinde nasıl bir politika uygulamışlarsa yüzde yüz onun zıddı ele alınıp yola çıkılmalıdır. Çünkü başarıya ancak o zaman ulaşmak mümkün olacaktır. Mesela? diyeceksiniz. Arz edeyim efendim:

1. Meselâ Ruslar, kültür birliğimizi parçalamak için çeşitli alfabeler getirmişlerdir. Şimdi yapılacak ilk iş derhal alfabe birliğine gitmek olmalıdır. Azerbaycan, Latin Alfabesine geçmiştir. Özbekistan ortak alfabeyi almak için 50 milyon dolar civarında bir paraya ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Kırgızistan'da, Türkmenistan'da ve Kazakistan'da alfabe konusunda yeni çalışmalar başlamıştır. İran, bu cumhuriyetler üzerinde titizlikle durmakta ve Arab harflerinin kabulünü istemektedir.

Devletimiz dünyanın bugünkü bilgi çağını ve kompitür örgüsünü dikkate alarak Alfabe konusunda yol gösterici ve yardımcı olucu sıfatıyla ortaya çıkmalı ama bin yıllık geçmişimizi de dikkate alarak yeni nesillere eski alfabemizi de öğretmelidir. Öğrenmekten ve öğretmekten korkulmamalıdır.

2. İsmail Gaspıralı'nın "Dilde-fikirde-işte birlik" ideali yeniden ele alınmalı ve ortak bir dilin geliştirilmesine çalışılmalıdır.

Eski Kültür Bakanımız Namık Kemal Zeybek Beyin başlattığı "**Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü**" çalışmaları yaygınlaştırılmalıdır.

3. AVRASYA yayınları yeniden ele alınmalıdır. Soydaşlarımız bu yayınların hem yayın saatlerinden, hem muhtevasından, hem de dilinden şikâyetçidirler.

Kırgızistan'da tanıdığım bir milletvekilinin Maksut İzzetoğlu'nun söyledikleri dikkate alınmalıdır. Milletvekili bana AVRASYA yayınlarını kast ederek: "Biz böylesi rezillikleri, bu bayağılıkları Rus filmlerinde bile görmedik!" diye şikâyet etmiştir.

4. Devletimizin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden getirttiği onbin öğrenci, bu konuda atılmış çok, ama çok hayırlı bir adımdır. Bunun büyük faydaları yakın bir gelecekte görülecektir. Uygulamaya mutlaka devam edilmelidir.

5. Kültür birliğinin sağlanmasında yazarların-sanatkârların büyük önemi dikkate alınmalıdır. Bu bakımdan Türk Cumhuriyetlerinde büyük eser veren yazarların eserleri mutlaka Kültür Bakanlığı veya M.Eğitim Bakanlığı yayınları arasında yayımlanmalıdır.

6. Türk Cumhuriyetlerinden yazarlar, çeşitli vesilelerle Türkiye'ye davet edilmeli, kendilerine ödüller verilmeli, Türkiye hakkında geniş bilgiler verilmeli ve yüreklerine Türkiye sevgisi konularak uğurlanmalıdırlar.

7. Karşılıklı olarak folklor ekibleri davet edilmelidir.

8. Ortak filmler yapılmalı, Televizyonlarımızı adeta istila eden Batı filmleri yanında bütün Türk Cumhuriyetlerinde çekilen güzel filmler de ekranlarımıza getirilmelidir.

9. Milletlerin yaşayışında dinin müstesna bir yeri vardır. Millet, biraz da dil ve din birliği demektir. Ruslar, 70 yıl, bütün dinî müesseselere şiddetle saldırmış, dini ortadan kaldırmaya gayret etmişlerdir.

Şimdi ortada bulunan bu boşluğu bir takım başka devletler, hatta hristiyan devletler doldurmaya çalışmaktadırlar. Geç kalışımız söz konusudur. Devletimiz konuya süratle girmeli hem cami mimarisinde ve inşaatında, hem de din adamlarının görevlendirilmesinde, kendisinden bekleneni hemen yerine getirmelidir.

10. Türk Cumhuriyetlerinde bulunan bir takım tarihî binalar türbeler, câmiler, medreseler harab durumdadırlar. Vakıfların ve vatandaşların yardımıyla, Devletimiz bu eserlerin yok olup-gitmesine engel olmalıdır. Onların yeni baştan onarılmasında yardımcı ve yol gösterici olmalıdır.

11. Okul kitaplarımıza, tarih ve edebiyat kitaplarımıza tarihimizin ve edebiyatımızın büyük isimleri konulmalı yeni nesiller, Türk Dünyasının ilim-fikir ve sanat öncülerinden haberdar olarak yetiştirilmelidirler.

12. Devletimiz Türk Cumhuriyetlerinde mutlaka okullar ve yüksek okullar açmalı, seçilecek bir büyük merkezde de ortak çalışmalarla bir üniversite kurmalıdır.

13. Tarihî ipek yolu ve o yol üzerindeki eski kervansaraylar belirli bir zaman dilimi içinde yeniden onarılmalı, böylece Türk Cumhuriyetleri arasında ticarî münasebetler ve geziler canlandırılmalıdır.

14. Türk Dünyası yazarlar birliği kurulmalıdır.

15. Yazarların telif hakları sür'atle ele alınıp çözümlenmelidir.

16. Türkiye'de ve bütün Türk Cumhuriyetlerinde Edebiyat kitapları gibi, tarih ve coğrafya kitapları da yeniden yazılmalı yeni yetişecek kuşaklar aydınlatılmalıdır.

17. Ruslar, Orta Asya'daki Türk boylarını inatla ve ısrarla birbirlerinden ayırmışlardır. Onlara kabile ruhunu telkin etmeye çalışmışlardır. Bu bölünmeleri ve yanlış fikirleri ortadan kaldırmak için Türkiye'nin ve bütün Türk Cumhuriyetlerinin yardımıyla, tamamen tarihi kaynaklara dayanılarak çok zengin ve kaliteli bir film yaptırılmalı ve o filmde mesela TÜRKLERİN TARİHİ veya TÜRKLERİN KÖKÜ isimli o filmde Kırgızların, Kazakların, Özbeklerin, Türkmenlerin, Azerilerin tamamen Türk oldukları, aynı kökten geldikleri, aynı dilin değişik şive ve lehçelerini konuştukları örneklerle ortaya konulmalıdır.

Böyle bir filmin gösterilmesinde sayılamayacak kadar faydalar doğacaktır.

18. Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle yapılacak bütün işlerde, kültür münasebetlerinde mutlaka, ama mutlaka bilen kişiler, bu işe ilgi duyan kişiler görevlendirilmelidir. Tabii büyük boşluğu gidermek için sür'atle mütehasıs elemanlar yetiştirilmelidir.

19. Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine gidiş-gelişler kolaylaştırılmalıdır.

Burada şimdi ilk imkânda aklıma gelenler bunlar. Şimdi diyeceksiniz ki, bütün bu hizmetleri hangi para-yla yapacağız?

Ciddi kültür alışverişleri, iktisadi gelişmelere zemin sağlayacaktır.

Geçenlerde Alman Dergileri yazmışlardı: "Türkiye on yıl içinde çok büyük iktisadi hamleler içinde olacak" demişlerdi. Sebep olarak ta Azerbaycan petrolüyle Türkmenistan tabii gazının Türkiye üzerinden Avrupaya pazarlanacağını göstermişlerdi. Sadece petrol mü? Sadece tabii gaz mı?

Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden alacağımız daha nice zenginlikler var. Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine rahatlıkla satacağımız yüzlerce kalem mamüllerimiz var.

Bismillah diyerek iyi niyetle bir kere yola çıkalım bakalım; bizi hangi güzellikler bekliyor görelim.

Beni sabırla, dikkatle dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.

TARTIŞMA

Başkan- Sayın Bakiler'e teşekkür ediyoruz.

"Efendim, kültür mü, medeniyet mi sorusu sorulur? Elbette hem kültür, hem medeniyet" dediler. İzin verirseniz bir cümle eklemek istiyorum.

Cümlenin malumudur ki, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurucusu büyük önder Atatürk'ün bu devletin temeline koyduğu harç yüksek Türk kültürüdür ve yaptıklarını da iki şey üzerine bina etmiştir diyebiliriz. İki vecizesiyle ifade edeyim:

"Kendi benliğine, yani kültürel birliğine sahip olamayan milletler başka milletlerin şikâri olurlar, bir avı olurlar." İkinci cümlesi de "Medeniyet öyle bir ateştir ki ona bigane kalanları yakar, mahveder."

Her iki halde de millete hayat hakkı görmemiştir. O halde, millet hem kültürel kimliğinden kendi benliğinden kopmayacaktır hem de muasır medeniyet seviyesine ulaşacak, hatta onun da üzerine çıkacaktır ve hakikaten kültürel meselelerimize bakışta aç, gerçek bu olmalıdır. Sayın Bakiler ona da işaret ettiler.

Teşekkür ediyorum.

Buyurun Sayın Kırzioğlu.

Prof.Dr.Fahrettin KIRZIOĞLU- Muhterem dinleyenler, cumhuriyet neslimizin seçkin şairlerinden arkadaşımız Yavuz Bülent Bakiler dediler ki, "Kültürü yüksek olan Orta Asya'yı kültürü olmayan Ruslar nasıl yendi?"

Şimdi, buradan Sayın Oturum Başkanından da rica ediyorum.

Hem Türkiye, hem de yeni hürriyetlerini kazanmış olan Türk Cumhuriyetlerine, tarih ve belki yurt bilgisi, Türkçe dersleri müşterek olarak veriliyor deniyor.

Bizim mekteplerimizde izah edilmeyen bir nokta var. Kanunî, çok büyük padişahdır, fakat vezirleri dönmedir. Dönme vezirlerden birisinin ailesi Ruslara hizmet etmektedir, Sokoloviçler. Kırım Hanı Birinci Sahip Giray, duymuşsunuzdur, fakat akibetini çoğunuz bilmezsiniz, bunu arz edeyim. Sahip Girey 1532'de Kırım Hanı oluyor ve Ejder Hanı, Kazan'ı Kırım'la birleştiriyor. İki de bir akın ile gidiyor Moskova'ya Dördüncü

İvan kaçıyor. Bu kaçan şahıs, sonradan Çar ünvanı alıyor (1547). Ormanlara kaçıyor. Çünkü, süvarilerin önünde duramıyor. Fakat, Ruslar mütemadiyen tophanalarını geliştiriyorlar, tüfek fabrikaları kuruyorlar, İsveç'ten yardım alıyorlar. Sonradan İsveçlerin de başına belâ oluyorlar.

İstanbul'a Kırım'dan hep hediyeler gelirdi. Biliyorsunuz Osmanlı padişahları aynı zamanda halifedir. Moskofların ateşli silahları, top ve tüfeği var. Bu yüzden, İspanyol ve Portekizlilerin Amerika yerlilerini kolayca yenerek, sömürge edinmeleri gibi, Ruslar da kale ve müstahkem yerleri kolayca çökertip, ateşli silahlardan yoksun Sibiryaya ve Türkistanı bile teknik üstünlüğü ile ele geçirebildiler. Evliya Çelebi "Bütün İslâm âlemine ileride belâ olacak Moskof tehlikesini gören ilk Türktür diyebiliriz. Kırım Hanı, sırf ok-yay,kılıç ve topuz gücü ile Rusları daimi olarak yenemeyecek. Bunun için Tophane sahibi olmak gerek. Bu düşünce ile İstanbul'da padişaha bir arize gönderip Moskof kâfirine komşu Kırım'da bir tophane kurdurulmasını diliyor. Onların tophanesi var, müsaade edin Kırım'da bir tophane açalım. Topumuz yok. Gidiyoruz, okla, yayla, kılıçla kesiyoruz, arkadan o topuyla geliyor Kazan'ı kuşatıyor" diyor.

Kırım Hanı'nın bu dileği divanda konuşuluyor, vezirlerine bakın, 1540-1546'da vezirleri kimlerdir? Başta Sokollu olmak üzere İslav ve dönme. Diyorlar ki, "Kırım Hanı, Cengizogullarındandır, Âli Osman'dan daha kıdemli, daha büyük bir nesilendir. Yarın ona tophaneyi verirsek, İstanbul'u tanımaz, kendi başına buyruk olur. " Sahip Giray Han Tophaneye emir gelecek diye düşünülürken İstanbul'dan cellat gönderiyoruz. Birinci Sahip Giray'ı 1551'de idam ettiriyoruz ve namazını kılarak cellada teslim oluyor. Bunun hususi tarihini bulduk Petersburg'da, Paris'te ve Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde neşredildi. Mektep kitaplarında şunu yazmalıyız. Ruslar hiçbir zaman kahramanlıkla Türk memleketlerini almamışlardır, Tophane yanı ateşli silahları sayesinde almışlardır, teknik üstünlükle almışlardır ve yerli Türkler içine fesat bırakarak.

Şimdi, içimizde, Rusların mekteplerdeki, Türklerin mekteplerindeki propagandalarını bilenler, yaşayanlar Azerbaycanlı arkadaşlarımız var. Bilhassa Sayın Doktor Mehmet Kengelli Bey.

1913 senesinde Türk yurdunda şöyle bir haber vardır. Türk Ocaklarının çıkardığı **Türk Yurdu Dergisi'**nde: Romanof sülalesinin 300 üncü yüzyılı dönümünü kutlama hazırlıklarını görüyorlar, Başkent Petersburg'daki büyük bir gazete - ismini bilmiyorum- anket açıyor. Diyor ki, "Ruslar bu kadar, tıpkı İspanyolların, Portekizlilerin Amerika'yı zaptetmeleri gibi ateşli silahlarla gidiyorlar oradaki Kızıldereleleri mahvediyorlar. Ruslar da aynı şekilde Asya'yı zaptediyorlar" Biz mektep kitaplarında bunu okutmalıyız. Ruslar Kore'ye kadar, Japonya'ya kadar gittilerse, ateşli silahlarla gittiler kahramanlıklarla değil. Anketi söylemiş: Bütün Rus tarihinde şu kadar genişlemişler, fetihler olmuş. Biliyorsunuz Alaska'yı da bir zaman Ruslar almıştı, sonra Amerikalılara sattılar. Kahramanlıkla değil, ewela onların İngilizlerin şirketlerine benzer bir Kazak şirketleri vardı, maalesef Kazakların da çoğu, eski Peçeneklerden, Uzlardan tanassur etmiş kişilerdi, yani Ukrayna'nın çoğu Kazak, Türk kanından, İslavlaşmış maalesef, tüfekli, toplu Kazaklar şirketler şeklinde gidiyorlar, ellerinde tüfekleri, topları var, arkalarından Rus orduları gidiyor oraları zaptediyor. Ankete cevap verenler Diyor ki, "Hiçbir memleketi kahramanlıkla almadık. Tarihimizde şanlı bir gün yok".

Şunu rica ediyorum, Kanunî şu kadar büyüktür, falan, ama kendi oğlunu, devleti kurtarmak için idam eden Kanunî, Moskof tehlikesini görerek Tophane isteyen Kırım Hanını idam ettirmekle büyük suç işlemiştir, dönme vezirlerin sözüne kanmıştır. Mesele bütün buradadır. Bunu arz etmek istiyorum.

Başkan- Teşekkür ederim.

Buyurun Ercüment Hoca.

Prof.Dr.Ercüment KURAN- Değerli dinleyiciler, çok değerli kardeşimiz Yavuz Bülent Bakiler Beyefendinin konuşmasını zevkle dinledim, ama bir hususu açıklamak ihtiyacını duyuyorum. Bu da Atatürk'le ilgilidir.

Şimdi efendim, 1970 yıllarında Türk Kültürü Araştırma Enstitüsünde rahmetli Başkurt asıllı Abdülkadir İnan Hocayla çok yakın münasebetlerim oldu. Onun bana anlattığı bir vakıayı çok kısa olarak açıklamak istiyorum Atatürk'ün Orta Asya Türklüğüyle ilgisini göstermesi bakımından.

"1932 yılında Türk Ocaklarının kapatıldığı akşam ben Çankaya'ya davetliydim, zamanında gittim, ama üzüntülüydüm, sofranın en dış kenarında oturdum. O akşam da her zamanki gibi yenildi, içildi, konuşuldu, fakat saat 12 sıralarında Atatürk tabağına bıçağıyla biraz vurdu, bana hitap ederek, "Abdülkadir Bey, ben senin üzüntünü anlıyorum, ben de senin kadar üzülmüyorum, ama ne yapayım ki ben Türkiye Cumhuriyeti Başkanıyım" dedi diyor"

Yalnız, ben tarihçi olarak bu meseleyi biraz daha açmak istiyorum. Kapatmanın sebepleri neydi? Bu konuda elde bilgiler yoktur, yahutta bugünkü halde bilgiler yoktur, ama Çankaya arşivinde daha sansürlü çalışma imkânlarına kavuşursak belki bazı gerçekler ortaya çıkacaktır.

Benim tarihçi olarak vardığım netice şudur: Tam o sırada İstanbul'da komünist hücreleri çıkarılmış 150 kişi mahkûm olmuştur. O sıralar mahkeme sadece 4 kişiye ceza vermiştir. Bunu Atatürk yeterli görmemiş ve Ankara'dan İstanbul'a giderken tren Eskişehir'de dururdu, oradaki temyiz mahkemesi üyeleri, vali, belediye reisi, kumandanla beraber huzura gelmiştir, onlarla konuşmuş sonra temyiz mahkemesinin üyelerinin yanına gitmiştir, demiştir ki, "Bu memlekette ihanet edenlere en ağır cezayı veriniz. "İşte, bu komünistlerle ilgili şey-

dir, ama ben gazetede takip ettim, temyiz mahkemesinin kararını bulamadım. Acaba bunlar 4 sene yattılar mı, yoksa daha mı ağır ceza verdi mahkeme. yoksa çoğu zaman olduğu gibi bir, iki sene yatıp da çıktılar mı? İşte, İnkılap Tarihi Enstitüleri'nin araştırması gereken bir husus bu. Ama zannediyorum, Atatürk'ün bu Türk Ocaklarını kapatmasının sebebi, Sovyet Büyükelçisi Karahan ile yakın münasebetleri vardır, gizli bir anlaşma olmuştur Atatürk'le arasında. Onlar bizim Türkiye'de komünist propağandası yapıyordu, komünistleri destekliyorlardı. Biz de Azerbaycan ve Orta Asya'da ilgimizi kesmiyorduk ve orada yer altı faaliyetlerde bulunuyorduk ki, bu faaliyetler bundan sonra da Afganistan'da devam etmiştir. Oranın subaylarını biz yetiştirdik. Kâbil Üniversitesini Türk profesörler, hukukçular, edebiyatçılar, tarihçiler kurmuşlardır. Yani, Atatürk'ün Orta Asya ile ilgi devam etmiştir. Arada şöyle bir anlaşma olmuştur: "Biz bu ilgiyi keseceğiz, onlar da komünist propağandasından vaz geçecektir." Hakikaten de vaz geçilmiştir. Şunu söylemek isterim: Atatürk'ün sağlığında Nazım Hikmet Bursa Hapishanesindeydi.

Teşekkür ederim.

Başkan- Teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Dürrüoğlu.

Ayhan DÜRRÜOĞLU- Efendim, ben her şeyden önce eğitimciyim. Bugüne gelen bir hadiseden hareketle neden acaba koca Osmanlı Devleti bölüm pörçük olmuş ve onun enkazı üstünde diğer devletler kurulmuştur? Gene eğitime bağlamak gerekiyor bunu. Şöyle ki, eskiden Paris'te bulunan Mektebi Aliyi Osmaniye'de bulunan bütün Paris'in hayran olduğu Şeker Ahmet Paşa da bunların arasındadır, babaannemin kardeşi, sabahleyin Paris'e dağılırlar, kültürü toplar akşam biraraya gelip, hep beraber o gün ne yaptıklarını, ne aldıklarını, ne verdiklerini mütalaa imkânına sahip olurlarmış. Bugün dahi bütün Türk öğrencileri Avrupa'da, Amerika'da, dünyanın her yerinde münferit halde dağılmış durumdadırlar. Bir araya gelip ne aldıklarını, ne verdiklerini, ne getirdiklerini, ne götürdüklerini konuşamazlar. Evveleminde, eğitimde bu konuya dikkatle parmak basmak zorundayız.

Bugün hayran olduğum, bizim Selçuklu ve Osmanlıya benzeyen Japon eğitim sisteminde evveleminde bu murakabe sisteminin son derece güzel işletildiğini görüyoruz.

İşçilerimiz gittikleri zaman gene münferit kaldıkları için dönüşlerinde bir iş yapamıyorlar? Bir araya gelip oradaki fabrikayı Türkiye'de kuramıyorlar. Ne yapıyorlar?.. Karınca kararınca birer otomobille, birer buz dolabıyla dönüyorlar. Binaenaleyh, bu noktaya da parmak basmak zorundayız.

İkinci şık olarak, tophane mektebi değildir zannımca bu hadiseyi meydana getiren, büyük maddî kapitallerdir. Bugün silah fabrikalarını dünya yüzünde kurmuş olan büyük maddî kapitaller yalnız İslâm camiasını değil, bütün dünyayı birbirine düşürmekle mükellef olup, kendi paylarına rahatlığı sağlamak istemektedirler.

Binaenaleyh, evveleminde bu birlik konusu gene eğitimle ilgilidir. Yalnız tophane konusu değildir. Onu arz etmek istiyorum.

Başkan- Çok teşekkür ederim efendim.

Birkaç cümleyle cevap vermek üzere buyurun Sayın Bakiler.

Yavuz Bülent BAKİLER- Aziz hocalarıma özellikle teşekkür etmek istiyorum.

Fahrettin Kırzioğlu Hocamız benim söylediklerimi çok daha güzel bir şekilde ifade buyurdular. Ben de konuşmam esnasında söylemiştim. Dünyanın en zengin kültür hazinelerine sahip olabilirsiniz, dünyanın en bereketli topraklarına sahip olabilirsiniz, fakat bu kültür değerlerinizi ve bu mübarek topraklarınızı savunacak güçte, kuvvette bir ordunuz olmazsa vatanınızın güzelliği, kültür değerlerinizin zenginliği bir yerde hiçbir mana ifade etmez. Hasım güçler gelirler ve sizi mağlup ederler, topraklarınıza hakim olurlar.

Ercüment Kuran Beyefendiye de huzurlarınızda teşekkür ediyorum. Söyledikleri doğrudur. Atatürk şöven derecesinde bir milliyetçidir. Atatürk'ün, Orta Asya'da yaşayan Türk soyuna olan yakın ilgisi hepimizin malumudur, ama Suriş Yoldaş'ın Türk Ocaklarının çalışmasından şikayetçi olduğunu da kesin belgelerle biliyoruz. Gelip durumdan hükümetimize şikayetçi olduğunu da biliyoruz. Mete Tuncay'ın kitabında da çok etraflı bir şekilde açıklanıyor bu. Suriş Yoldaş'ın ikazlarından sonra Türk Ocaklarını kapatmak mecburiyetinde kalmışızdır. Türk Ocaklarının kapanmasından sonra da Türkiye'de dış Türklerden bahsetmek adeta bir suç haline gelmiştir. Onun cezasını ve onun sancılarını 1992 Türkiye'sinde de çekiyoruz. Temennim, bu taassuptan, bu korkudan, bu yanlış düşüncelerden bir an önce sıyrılmaktır.

Hanımefendiye de teşekkür ediyorum. Tabii her şeyin başı eğitime bağlıdır.

Tekrar saygılar arz ediyorum.

Başkan- Teşekkür ediyorum Sayın Bakiler.